Unesco katedra za interpretacijo in izobraževanja za spodbujanje celostnih pristopov k dediščini na Univerzi na Primorskem

Povezani v skrbi za dediščino

Na Univerzi na Primorskem (UP) od novembra 2021, ko je bila uradno podpisana pogodba med UP in Unesco sedežem v Parizu, deluje Unesco katedra za interpretacijo in izobraževanja za spodbujanje celostnih pristopov k dediščini. Ustanovljena je bila kot prva katedra s področja humanistike in dediščine v Sloveniji in prva na Univerzi na Primorskem. Katedra deluje v partnerstvu s Parkom Škocjanske jame, prvo Unescovo destinacijo v Sloveniji.

PROF. DR. IRENA LAZAR
Univerza na Primorskem, F akulteta za humanistične študije & Unesco katedra

Mreža univerz po svetu podpira Unescovo delo na področju izobraževanja, naravoslovja in humanistike, kulture in komunikacij ter pomaga pri reševanju perečih izzivov in prispeva k razvoju svojih družb. V ta namen ustanavljajo katedre in ekipe Unescovih kateder prispevajo na vseh stopnjah dela: od raziskovanja nastajajočih vprašanj prek razvoja mednarodnih normativnih instrumentov do izvajanja strokovnih priporočil na nacionalni ravni.

V dialogu za izvajanje projektov povezujejo partnerje iz akademskih krogov, civilne družbe, lokalnih skupnosti in oblikovalce politik. Poleg tega si vsaka katedra prizadeva širiti humanistične vrednote Unesca s pedagoškimi dejavnostmi. Unescove katedre ustanavljajo od leta 1992, njihov namen je spodbujati mednarodno meduniverzitetno sodelovanje, izmenjavo znanja in razvijanje skupnega dela, katedre in Unitwin mreže delujejo v 125 državah po svetu. Pridobitev katedre s seboj ne prinese finančne podpore Unesca, ampak pomeni mednarodno priznanje kakovostno opravljenega dela in usmeritvi na izbranem področju delovanja, ki sta bili podlaga za njeno ustanovitev.

FOTO: UP FHŠ

Javna predstavitev poteka prenove Servitskega samostana v Kopru Foto: UP FHŠ

Podlage za ustanovitev katedre

20-letno obdobje razvoja in pionirsko delo na področju dediščinskih raziskav in izobraževanja smo začeli v okviru Inštituta za dediščino Sredozemlja, ki danes deluje kot Inštitut za arheologijo in dediščino na UP FHŠ. Z Oddelkom za arheologijo in dediščino danes tvori delovno jedro katedre. Prav interdisciplinarni preplet in zastopanost več humanističnih ved v okviru inštituta sta nam omogočila ustrezne in celostne pristope k dediščini in razumevanje oz. spoštovanje različnih pristopov pri njenem varstvu in upravljanju.

Izkušnje smo pridobivali z upravljanjem rimske obmorske vile, arheološkega spomenika nacionalnega pomena v Simonovem zalivu v Izoli, s pomočjo mednarodnih projektov smo vzpostavili Arheološki park Simonov zaliv in interpretacijski center za obiskovalce, prva podvodna pot za oglede pristanišča vile nam je prinesla članstvo v Unesco Unitwin mreži za podvodno arheologijo. Enako velja izpostaviti izkušnje z interpretacijo nesnovne dediščine v okviru široko poznanega Mitskega parka v Rodiku. Znanje smo od leta 2007 predajali še v okviru Mednarodna poletne šole muzeologije, prvi v Sloveniji pa smo na Fakulteti za humanistične študije UP leta 2006 vzpostavili študijski program Dediščina, ki ga danes kot program Kulturna dediščina izvajamo v slovenskem in angleškem jeziku.

Dediščina kot kategorija je šele v zadnjem desetletju našla pot in pomembno mesto v mednarodnih oz. evropskih raziskovalnih strategijah in politikah ter razvojnih in raziskovalnih programih oz. razpisih. Deloma temu sledijo nacionalne strategije, npr. v turizmu, večkrat pa hitrega razvoja evropskih strategij na področju dediščine ne dohajamo in zaradi pomanjkanja človeških virov zamujamo priložnosti za dodatne vire financiranja.

V partnerstvu s prvo slovensko Unesco destinacijo

Nosilni instituciji Unesco katedre, UP FHŠ in Park Škocjanske jame (PŠJ), se dopolnjujeta s svojimi bogatimi izkušnjami v povezovanju različnih dediščinskih razprav in pristopov. PŠJ izhaja iz varstva naravnih vrednot in naravne dediščine, ki ji dodaja kulturno komponento, UP FHŠ izhaja iz posvečanja kulturni dediščini, ki jo razširja celostno, vključujoč tudi razsežnosti varstva narave.

V katedri UP FHŠ nastopa kot izobraževalna in raziskovalna ustanova na področju dediščine, z interdisciplinarnim povezovanjem arheologije, antropologije, umetnostne zgodovine, zgodovine, geografije, konservatorstva, muzeologije, dediščinskega turizma, medkulturnih študijev in upravljanja dediščine. Cilji katedre se dopolnjujejo s cilji in raziskavami UP programske skupine Dediščina na FHŠ. Park Škocjanske jame pa predstavlja središče neformalnega izobraževanja širše javnosti prek programov Unesco, MAB, Ramsar itd. S svojim sodelovanjem instituciji prepletata teorijo in prakso, kar predstavlja izhodišče trajnostnega izobraževanja.

Projektne aktivnosti in dosežki

Vzpostavili smo mednarodna sodelovanje z Unescovimi katedrami, ki delujejo na področju dediščine, npr. v Avstriji, na Cipru, v Egiptu, Španiji, na Portugalskem, Južni Koreji in Franciji. S slednjimi smo se leta 2023 povezali tudi v Unitwin mreži: Unitwin Network on Culture, Tourism and Development (Unesco katedra Univerze Paris Panthéon 1 Sorbonne).

Na Fakulteti za humanistične študije smo akreditirali mednarodni Unesco Unitwin modul o upravljanju najdišč svetovne dediščine Management and Tourism Management of World Heritage Sites v obsegu 12 ECTS, ki ga bomo izvajali v letu 2025-26 in ga ponudili tudi v okviru evropske mreže univerz T4EU - Transform for Europe. Prav tako člani katedre sodelujemo pri izvajanju študijskega programa Kulturna dediščina, ki ga od leta 2023 razpisujemo v slovenskem in angleškem jeziku.

Nosilni instituciji Unesco katedre, UP FHŠ in Park Škocjanske jame, se dopolnjujeta s svojimi bogatimi izkušnjami v povezovanju različnih dediščinskih razprav in pristopov.

Delo katedre, ki sloni na interdisciplinarnem povezovanju humanističnih ved, je kompleksen preplet raziskovalnega in pedagoškega dela na vseh področjih dediščine, povezovanja z lokalno skupnostjo ter angažmaja pri nacionalnih in mednarodnih politikah, ki jih pokriva Unesco.

Najlepše se odraža v specifičnih ciljih katedre:

- snovati in uveljavljati oblike interpretacij, ki presegajo stereotipne delitve na področju dediščine;
- promovirati nove pristope v upravljanju, ohranjanju in promociji dediščine s participacijo in vključevanjem tradicionalnega znanja v razvojne strategije;
- aktivno sodelovati pri implementaciji in definiciji novih smernic in politik na področju ohranjanja, varstva in monitoringa dediščine, s poudarkom na preprečevanju konfliktov in v smeri trajnostnega razvoja;
- prenos znanja prek mednarodnih raziskovalnih in aplikativnih projektov.

Na pomlad 2024 smo zaključili projekt norveškega finančnega mehanizma Šola prenove za mlade generacije, v katerem smo sodelovali kot partnerji. Namen projekta je bil vzpostaviti medinstitucionalno okolje in učne prakse za bolj načrtno izobraževanje v osnovni šoli o kulturni dediščini in prenovi kot pomembnih vrednotah za življenje in delo v 21. stoletju. Rezultat projekta so priročniki za poučevanje kulturne dediščine za učitelje v šolah po posameznih triadah, ki so dostopni v tiskani in e-obliki.

Aktivno delujemo v procesu prenove Servitskega samostana, nekdanje koprske porodnišnice. Dejavnosti odražajo znanstvene raziskave o inovativnih in vključujočih pristopih k skupnostnemu raziskovanju in prenovi nepremične kulturne dediščine. Maja 2024 je bil dogodek namenjen popularizaciji znanosti in sodelovanju lokalne skupnosti. Sestavljen je bil iz predstavitve raziskav za potrebe prenove in skupinskega dogodka, izmenjavi spominov med domačini-obiskovalci. Dogodek je imel veliko odmevnost, zato smo v sodelovanju z Direktoratom za kulturno dediščino in Zbornico za zdravstveno in babiško nego izvedli še srečanje Babištvo kot poklic in dediščina, izhajajoč iz vpisa babištva na Unesco register nesnovne dediščine. S Parkom Škocjanske jame smo za Odbor za kulturno dediščino v PŠJ izvedli delavnico o občanski znanosti, spremljanju stanja nepremične dediščine in pomenu vključevanja skupnosti v trajno skrb za dediščino.

Družbeno inovativen pristop se kaže še v interdisciplinarnih, vključujočih in senzibilnih pristopih k sporni obmejni istrski dediščini. Cilj raziskav je spodbuditi celjenje ran obmejne družbe, ki so posledica konfliktov zadnjega stoletja, in spodbujati strpno sobivanje različnih družbenih skupin.

Glavni dogodek je lani potekal med 21. in 24. marcem v Kopru. V sodelovanju z Interpret Europe smo gostili mednarodno konferenco z naslovom Sustainability - Challenging Mindsets for Heritage Interpretation. Tema se je osredotočala na trajnost in njene izzive na področju interpretacije. Namen je bil ozavestiti, kako pomembna je lahko interpretacija dediščine kot neformalni pristop k izobraževanju javnosti. V Kopru se je zbralo preko 130 udeležencev iz 31 držav. Program vabljenih predavanj, predavanj in delavnic je bil dopolnjen z ogledi primerov interpretacije dediščine po Sloveniji, v Istri in Trstu.

Sodelovanje katedre pri implementaciji smernic in politik na področju dediščine se odraža v odzivu na odločbo o napisih nekdanjega poimenovanja koprskih ulic, objavi mnenja o načrtovanih posegih na območju Plečnikovih tržnic v Ljubljani, komentarjih na novi predlog ZVKDS in evalvaciji Unesco dokumenta Regional white paper on culture and arts education in Eastern Europe.

Unesco katedra UP zastopa slovenske Unesco katedre (5) tudi v okviru Slovenske nacionalne komisije Unesco. Letos februarja smo jih gostili v Kopru. Pridružil se nam je tudi predstavnik Unesco pisarne v Benetkah (Unesco Regional Bureau for Science and Culture in Europe) Samuel Partey, v želji, da se povezovanje slovenskih kateder odrazi na še tesnejšem sodelovanje z Unescom v Benetkah. •